

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ทัศนะของพนักงานสอบสวนในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นสอบสวน” เชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาแนวคิด ความหมาย หลักการสำคัญ ลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศึกษาทัศนะของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนของชั้นสอบสวน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นกระบวนการที่เน้นการสืบสวน สอบสวน และพิจารณาพิพากษาผู้กระทำผิด จับตัวผู้กระทำ ความผิดมาฟ้องและลงโทษเป็นหลักใช้อำนาจรัฐทั้งระบบในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมและสังคมมีความเชื่อมั่นอย่างฝังรากลึกมานานแล้วว่า ความยุติธรรมที่แท้จริง คือ การที่ศาลสามารถสรุปค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน ได้อย่างแม่นยำและกำหนดโทษที่ลงแก่ผู้กระทำ ความผิดได้อย่างเหมาะสม แต่ต่อมาพบว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในลักษณะนี้ไม่ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาเท่าที่ควร ผู้กระทำผิดก็ไม่ได้สำนึกผิด และไม่ได้แสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย มีผู้เสนอให้ใช้วิธีการและรูปแบบที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอีกวิธีหนึ่ง โดยมีหลักการให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อได้เข้ามาร่วมมือกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาศักยภาพของพนักงานสอบสวนในบ.ก.น.6 ที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า ควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นสอบสวน หากเห็นด้วยควรนำมาใช้ในรูปแบบอย่างไร และในขั้นตอนใดบ้าง ผู้ศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารด้านวิชาการและศึกษาภาคสนาม และใช้แบบสอบถามกับพนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ในเขต บ.ก.น.6 มีกลุ่มประชากรที่เก็บข้อมูลจำนวน 85 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับประเภทคดีและลักษณะของผู้กระทำผิดที่สามารถนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอื่น ๆ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยเสนอผลการศึกษารูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม สามารถสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชากรศึกษาผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 87.1 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 38.8 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 96.50 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีร้อยละ 68.2 ประสบการณ์ทำงาน อยู่ระหว่าง 6-10 ปี

ร้อยละ 36.5 และส่วนใหญ่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในระดับปานกลาง ร้อยละ 62.4

2. ทิศนะต่อประเภทคดีและลักษณะของผู้กระทำผิดที่มีความเหมาะสมสำหรับการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พบว่า เห็นด้วยกับคดีอาญาที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ ($\bar{X} = 4.16$) เห็นด้วยกับคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดกระทำโดยเจตนา กระทำต่อร่างกายหรือเสรีภาพ ($\bar{X} = 3.45$) เห็นด้วยกับคดีอาญาที่ผู้กระทำผิด กระทำไปโดยประมาท ซึ่งกระทำต่อชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพ ($\bar{X} = 3.55$) เห็นด้วยกับคดีอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งมิได้ประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพของผู้เสียหาย ($\bar{X} = 3.51$) และไม่แน่ใจกับคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดที่กระทำต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือสาธารณะ นอกเหนือจากข้อ 2 เช่น ความผิดเกี่ยวกับดวงตราแสตมป์ และตัวฯ ($\bar{X} = 3.27$)

3. ทิศนะต่อการนำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พบว่า พนักงานสอบสวนเห็นด้วยว่าผู้ไกล่เกลี่ยควรเป็นบุคคลภายนอกที่มีใช่พนักงานสอบสวนซึ่งทำสำนวนคดีนั้น ($\bar{X} = 3.68$) เห็นด้วยว่าผู้ไกล่เกลี่ยควรเป็นบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ญาติของผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย ($\bar{X} = 3.81$) เห็นด้วยว่าผู้ไกล่เกลี่ยควรเป็นบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คนที่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายรู้จักเป็นส่วนตัว ($\bar{X} = 3.89$) พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการรวบรวมข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยควรเป็นความลับ ไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน หรือในชั้นศาล ($\bar{X} = 3.72$) เห็นด้วยว่าในการบันทึกการไกล่เกลี่ยและเอกสารที่มีการนำเสนอเข้ามาควรจัดทำแยกเป็นพิเศษต่างหากจากสำนวนการสอบสวน ($\bar{X} = 3.89$) พนักงานสอบสวนเห็นด้วยว่าในการไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นการพิจารณาดำเนินการสอดคล้องกับความเสียหาย

ความต้องการและมูลเหตุของการกระทำความผิด ($\bar{X} = 4.04$) เห็นด้วยว่าการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparation) เป็นการพิจารณาดำเนินการสอดคล้องกับความเสียหาย ความต้องการ และมูลเหตุของการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ ($\bar{X} = 4.12$) เห็นด้วยว่าการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) เป็นการพิจารณาดำเนินการสอดคล้องกับความเสียหาย ความต้องการ และมูลเหตุของการกระทำความผิด ($\bar{X} = 4.12$) เห็นด้วยว่าการนั่งล้อมวง (Circle Sentencing) เป็นการพิจารณาดำเนินการกับความเสียหาย ความต้องการ และเหตุของการกระทำความผิด ($\bar{X} = 3.98$) พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ เห็นด้วยว่าฝ่ายผู้เสียหาย ควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาเจรจาปรึกษาหารือด้วย ($\bar{X} = 4.21$) เห็นด้วยว่า ฝ่ายผู้ต้องหาควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาเจรจาปรึกษาหารือด้วย ($\bar{X} = 4.15$) เห็นด้วยว่าฝ่ายผู้แทนชุมชนควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาเจรจาปรึกษาหารือด้วย ($\bar{X} = 4.13$) พนักงานสอบสวนเห็นด้วยว่ากระบวนการนี้ให้ความเคารพต่อผู้เสียหาย ($\bar{X} = 4.13$) เห็นด้วยว่า กระบวนการนี้ให้ความเคารพต่อผู้ต้องหา ($\bar{X} = 3.91$) เห็นด้วยว่ากระบวนการนี้ให้ความเคารพต่อผู้แทนชุมชน ($\bar{X} = 3.93$) พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการเยียวยาเป็นกระบวนการที่เน้นให้ความสำคัญต่อผู้เสียหาย ($\bar{X} = 4.22$) เห็นด้วยว่าการชดเชยค่าเสียหายเป็นกระบวนการที่เน้นให้ความสำคัญต่อผู้เสียหาย ($\bar{X} = 4.06$) เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการให้เกียรติเป็นกระบวนการที่เน้นให้ความสำคัญต่อผู้เสียหาย ($\bar{X} = 4.24$) พนักงานสอบสวนเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องหาแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ($\bar{X} = 4.27$) เห็นด้วยว่าควรมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องหารับผิดชอบต่อญาติ ($\bar{X} = 3.60$) เห็นด้วยว่าควรมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องหารับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมผู้มีส่วนได้เสียทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและร่วมในกระบวนการ ($\bar{X} = 3.87$) เห็นด้วยว่ากระบวนการนี้สามารถแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้ต้องารู้สึกสำนึกผิดชอบชั่วดีได้ ($\bar{X} = 4.04$) เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าผู้เสียหาย ควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและร่วมในกระบวนการนี้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.25$) เห็นด้วยว่าผู้ต้องหา ควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและร่วมในกระบวนการนี้ ($\bar{X} = 3.98$) เห็นด้วยว่าชุมชนและสังคมควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ ($\bar{X} = 3.92$)

กล่าวโดยสรุปพบว่า พนักงานสอบสวนเห็นด้วยกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นสอบสวน เหตุที่พนักงานสอบสวนเห็นด้วย เพราะคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาเป็นคดีที่มีอัตราโทษต่ำ ลักษณะความผิดก็ไม่ได้เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม คดีบางส่วนก็เป็นคดีความผิดอันยอมความกันได้ ความผิดที่กระทำโดยประมาทบางลักษณะ เช่น กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ประกอบกับแนวคิดเรื่องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จำเลย ด้วยวิธีการคุมประพฤติ และให้จำเลยกระทำกิจกรรมบริการสังคม โดยไม่ต้องนำตัว

จำเลยเข้าสู่ระบบเรือนจำ จึงเอื้อแก่การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเชิงของการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้พนักงานสอบสวนที่ตอบแบบสอบถามจำนวนมากเห็นว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการพิจารณาดำเนินการกับความเสียหาย ความต้องการและเหตุของการกระทำผิด และเห็นว่าฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้กระทำผิดควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาปรึกษาหารือ และเห็นว่าควรส่งเสริมให้จำเลยรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ซึ่งเท่ากับเห็นด้วยกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปของการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นสอบสวน แต่อย่างไรก็ดีเมื่อการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จก็จะมีผลให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา ชดใช้ค่าเสียหาย คดีก็เป็นอันยุติ เกิดความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่ก็ยังมีข้อเคลือบแคลงอยู่ก็คือการที่จำเลยยอมชดใช้ค่าเสียหาย หรือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นการกระทำโดยสำนึกผิด หรือเป็นการกระทำเพื่อหวังผลในทางคดีเท่านั้น

ผู้ศึกษาจึงขอสรุปข้อควรนำมาพิจารณา ดังนี้

1. ในคดีความผิดต่อส่วนตัว สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้เต็มรูปแบบ กฎหมาย กำหนดอำนาจและหน้าที่ให้สามารถยอมความกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 139 (2) และสามารถยุติคดีในชั้นสอบสวนได้
2. คดีความผิดอาญาที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว
 - 2.1 คดีที่พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับได้ สามารถนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้เต็มรูปแบบ และสามารถยุติคดีในชั้นสอบสวนได้
 - 2.2 คดีที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ เป็นคดีเล็กน้อย พฤติการณ์ไม่รุนแรง สามารถนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ แต่การสิ้นสุดของคดีต้องให้อัยการสั่งไม่ฟ้อง โดยอาศัยระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 78 ในเรื่องไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรจัดการอบรม ให้ความรู้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้อย่างถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการกำหนดรูปแบบ และขั้นตอนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นสอบสวนให้ชัดเจน เพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

3. รัฐควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึง แนวคิด ขั้นตอน และวิธีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิด และมุมมองของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม จากการมุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำผิดหรือจำเลย มาเป็นมุ่งเน้นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาข้อดีและข้อเสียของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนของชั้นสอบสวน
2. ควรมีการศึกษাপัญญาและอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนของงานสอบสวนโดยละเอียดต่อไป
3. ควรมีการศึกษาทัศนะของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนของชั้นสอบสวน